

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. III*

D. BERCIU, M. IOSIFARU, S. PURICE și GH. ANDREESCU

Menționăm — în continuare — unele descoperiri și însemnări mai importante făcute în cursul campaniei de săpături din vara anului 1984 pe șantierul arheologic de la Buridava dacică — Ocnița, județul Vilcea¹.

1. *Grupul de cuptoare de ars oale*. În 1984 au fost descoperite patru cuptoare de ars oale, făcând parte, foarte probabil, dintr-un grup mai mare, încă neidentificat. Cele patru cuptoare se găsesc la limita extrem-nord-estică a așezării civile din punctul numit de localnici „Fundătura Cosotei”, la poalele pantelor care duc respectiv spre Cetatea 2 și Cetatea 3 din complexul de la Ocnița. În imediata apropiere se află și necropola complexului, morminte izolate întâlnindu-se și în sectorul cuptoarelor. Punctul unde se găsesc cuptoarele este cel mai expus la soare și ferit de intemperii. Izvoarele cu apă nu se găsesc nici ele prea departe, iar argila fină pentru vase se află din abundență în regiune. Prezența unor cuptoare de ars ceramică a fost presupusă de noi mai de mult, atât în așezarea civilă, cit și pe Cetatea 1, unde au fost descoperite în săpăturile de pînă acum indicii sigure ale unor cuptoare de ars oale. În unele gropi de pe acropolă și de pe terase au fost găsite bucăți de argilă deja preparate pentru modelarea vaselor, unele avînd chiar imprimarea degetelor olarului.

Cuptor nr. 1. În șanțul-sețiune XII/1984, cu direcția generală vest-est, trasat în sectorul de nord-est al așezării, în caroul 24, la adîncimea de 1,70 m, în nivelul II a, a fost descoperit primul cuptor. Acesta a fost săpat de la baza nivelului II a, căruia îi aparține. El se compune din camera de foc, camera de ars ceramică, platforma grătarului cu orificii verticale (diametrul de 4—5 cm), și prelungirea, de formă aproape ovală din fața camerei de foc, precum și stîlpul central care susținea grătarul. Vatra camerei de foc este rotundă, cu diametrul de 1,10 m; a fost amenajată direct pe pămînt, după ce s-a netezit și bătătorit; pămîntul de sub vatră a fost ars pe o adîncime de 10—12 cm, ceea ce înseamnă o îndelungată folosire a cuptorului. Camera de foc are o înălțime de 0,40 m, cu pereții aproape drepecți și lutuiți cu un strat de argilă fină, de culoare cenușie-închisă, cu urme de puternică ardere, avînd o grosime de 0,03—0,04 m. Camera de foc a fost săpată în prealabil și apoi amenajată vatra. Grătarul cuptorului nr. 1 se sprijinea pe un pilon central format din două lezezi de piatră locală, cu foarte puternice urme de arsură, avînd peste ele și urme dintr-un strat de lut fin, ca cel de pe pereții camerei de foc. Una dintre lezezi avea înălțimea de 0,40 m, adică înălțimea camerei de foc, pe cînd cealaltă era mai puțin înaltă, avînd numai 0,35 m. Pietrele erau așezate una lingă alta și puse vertical. Grosimea pietrelor era de 0,08—0,09 m și lățimea de 0,35 m. Cele două lezezi nu erau lucrate. Pe vatră se aflau cărbuni și cenușă. Aici s-au găsit doar două fragmente ceramice, unul lucrat cu mina (lut cărămiziu, în pastă cu nisip fin, pietricele și paiete de mica), fragment de vas-borcan, cu briu organic și alveolat; al doilea fragment lucrat la roată (fund inelar de vas, pastă fină, slip de culoare cenușie-închisă), cu nuanțe negre.

A două cameră era camera de ars ceramică, sprijinită pe stîlpul central amintit. Vatra acesteia o forma platforma grătarului cu perforații verticale. Ea se sprijinea doar pe stîlpul sau pilonul cen-

* Colectivul șantierului a fost format din: D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice și Gh. Andreescu.

¹ A se vedea: Thraco-Dacica, 4, 1983, 1—2, p. 109 și urm. și vol. 5, 1984, 1—2, p. 177 și urm.

tral. Înălțimea camerei era aproximativ de 0,70 m, dar în prezent este prăbușită în întregime, resturi din bolta camerei respective s-au păstrat numai spre baza camerei de ars oale, pe care s-au observat urme din stratul de lut de fățuială. Deasupra camerei de ars oale se ridica bolta, dar care din cauza degradării cuptorului s-a prăbușit și au mai putut fi sesizate doar câteva bucăți de „perete” ars, de culoare albăstrui-cenușoasă, care puteau proveni de la boltă. Cupola camerei de ars oale fiind prăbușită, nu s-a mai putut preciza dacă în partea sa superioară se afla o deschidere² pentru introducerea vaselor dar ea trebuie să fi existat. Nu s-a constatat nici un fel de căptușire mai mare a bolții, care avea menirea de a păstra temperatura ridicată. Bucăți însă din acest strat-perete, fin, au fost găsite prăbușite în interiorul camerei de foc, când s-a distrus întreaga boltă. Boltă a fost construită după ce s-a așezat grătarul, care constituie vatra camerei de ars ceramica. Baza bolții — pe o distanță (înălțime) de cca. 6 cm —, era prelungirea peretelui camerei de foc, pe care se sprijinea cupola respectivă, construită dintr-un schelet de scinduri, dat cu lut și în interior lutuită cu un strat subțire de argilă fină, specială.

În fața corpului cuptorului s-a amenajat o prelungire din pământ bătătorit și netezit, în amestec cu nisip fin și argilă. Aceasta este mai jos cu 10 cm față de vatra focarului. Ea are o formă ovală, cu lungimea maximă de 75 cm și lățimea maximă de 50 cm, pornind de la gura cuptorului, care are lățimea de 35 cm și înălțimea de 40 cm. Aceasta era, de fapt, „camera” fochistului, care alimenta de aci cu lemne camera de foc a cuptorului.

Cuptorul nr. 1 de la Ocnița reprezintă un tip de cuptor bine definit până acum, care se caracterizează prin : camera de foc săpată în sol, stilpul central pentru sprijinirea platformei grătarului, camera de ars vasele, construită ulterior focarului și acoperită cu boltă ; atît pereții camerei de foc, cit și aceia ai camerei de ars vasele și ai bolții sint lutuiți, ca și stilpul central. Forma cuptorului este rotundă. În fața gurii cuptorului este o prelungire, de regulă, ovală, servind drept „camera” fochistului. Gura cuptorului era dreptunghiulară (35 × 40 cm), neavînd un acoperiș (cotlon).

Cuptorul nr. 2 se găsește la 1,60 m nord-est față de cuptorul nr. 1, în dreptul țărșului 22 din caroul 23 din șanțul secțiune XII/1984, la adîncimea de 2,10 m. El aparține nivelului I din aceleași așezare civilă. Orientarea lui este însă diferită de aceea a cuptorului precedent, el fiind perpendicular pe cuptorul 1. Gura de foc era spre sud-est. Jumătate din cuptor a rămas sub taluzul s. XII, nemaiputîndu-se degaja din cauza terenului. Forma este rotundă. Diametrul vetrei camerei focarului, pe taluz, este de 1,10 m, și spre interiorul ș. XII de 80 cm. Reiese că este vorba de aceleași dimensiuni, ca și la cuptorul nr. 1. Stilpul de susținere a grătarului era format din lezepezi de piatră locală, iar placa grătarului avea orificii cu diametrul de 4 cm ; din placă s-au păstrat doar cîteva bucăți, ca și din bolta camerei de ardere a vaselor, prevăzută cu un strat subțire de lutuială. Dimensiunile acestei camere și ale boltei nu au mai putut fi determinate, fiindcă erau prăbușite. În fața gurii cuptorului era obișnuita prelungire amenajată pentru locul „fochistului”, în vederea alimentării cu lemne a cuptorului.

Ea are o formă aproape ovală, cu dimensiunile de 60 cm (lungimea) și 50 cm (lățimea) fiind din pământ bătătorit și netezit. Aci se găseau cărbuni, cenușă și cîteva bucăți din grătar. În apropierea gurii cuptorului s-a descoperit un dop de lut fragmentar, lung de 5 cm și cu secțiunea rotundă. Poate fi vorba de un dop folosit la orificiile plăcii grătarului, pentru reglarea pătrunderii aerului cald în camera de ardere a vaselor sau pentru a se putea așeza și vase mai mari pe placa respectivă. Într-unul din cuptoarele de la Micia, jud. Hunedoara, asemenea dopuri s-au găsit chiar în orificiile grătarului³. Alături de cuptor și în interiorul acestuia au fost găsite bucăți de grătar. În apropierea cuptorului au fost descoperite și cîteva fragmente ceramice : cinci lucrate cu mina, atipice, dintre care unul decorat cu striuri și două fragmente lucrate cu roata și al treilea dintr-o fructieră, decorată în tehnica lustruirii, cu motive în „valuri” prelungi, caracteristice fructierelor și străchinilor din nivelul I al așezării civile⁴.

Cuptorul nr. 3. Se află la distanța de 1,80 m spre sud-vest de cuptorul 2, pe taluzul ș. XII/84, în dreptul țărșului 21, la adîncimea de 2,10 m, în nivelul I, ca și cuptorul precedent. Nu s-a mai putut degaja, întrucît taluzul s-a prăbușit, în urma unei ploii torențiale. Forma vetrei camerei

² Prin care se introduceau vasele ce urmau a fi așezate pe placa grătarului; deasupra vaselor se puneau cioburi și pămînt pentru a păstra temperatura camerei de ars oale.

³ Oct. Floca, St. Ferenczi și L. Mărghitan, *Micia. Grupul*

de cuploare romane pentru ars ceramica, Deva, 1970, p. 55; mai departe: Oct. Floca și colaboratorii.

⁴ D. Berciu, *Buridava dacică*, I, București, 1981, pl. 4/5 și pl. 6/4.

de foc era rotundă, cu diametrul de 1,10 m pe taluz (fig. 1), iar spre interiorul șanțului cu 55 cm. Pe vatră s-au găsit cițiva cărbuni, cenușă și trei bucăți de grătar; către taluz se aflau două pietre de riu așezate una peste alta, făcând parte, desigur, din stilpul de susținere a grătarului.

Cuptorul nr. 4. La numai 25 cm est de cuptorul nr. 2, s-a descoperit un alt cuptor, de aceeași formă cu celelalte. El se găsește în caroul 23, la adincimea de 2.10 m, aparținând tot nivelului I. A fost prins în șanț doar parțial, neputindu-se degaja în intregime. Vatra camerei de foc are dia-

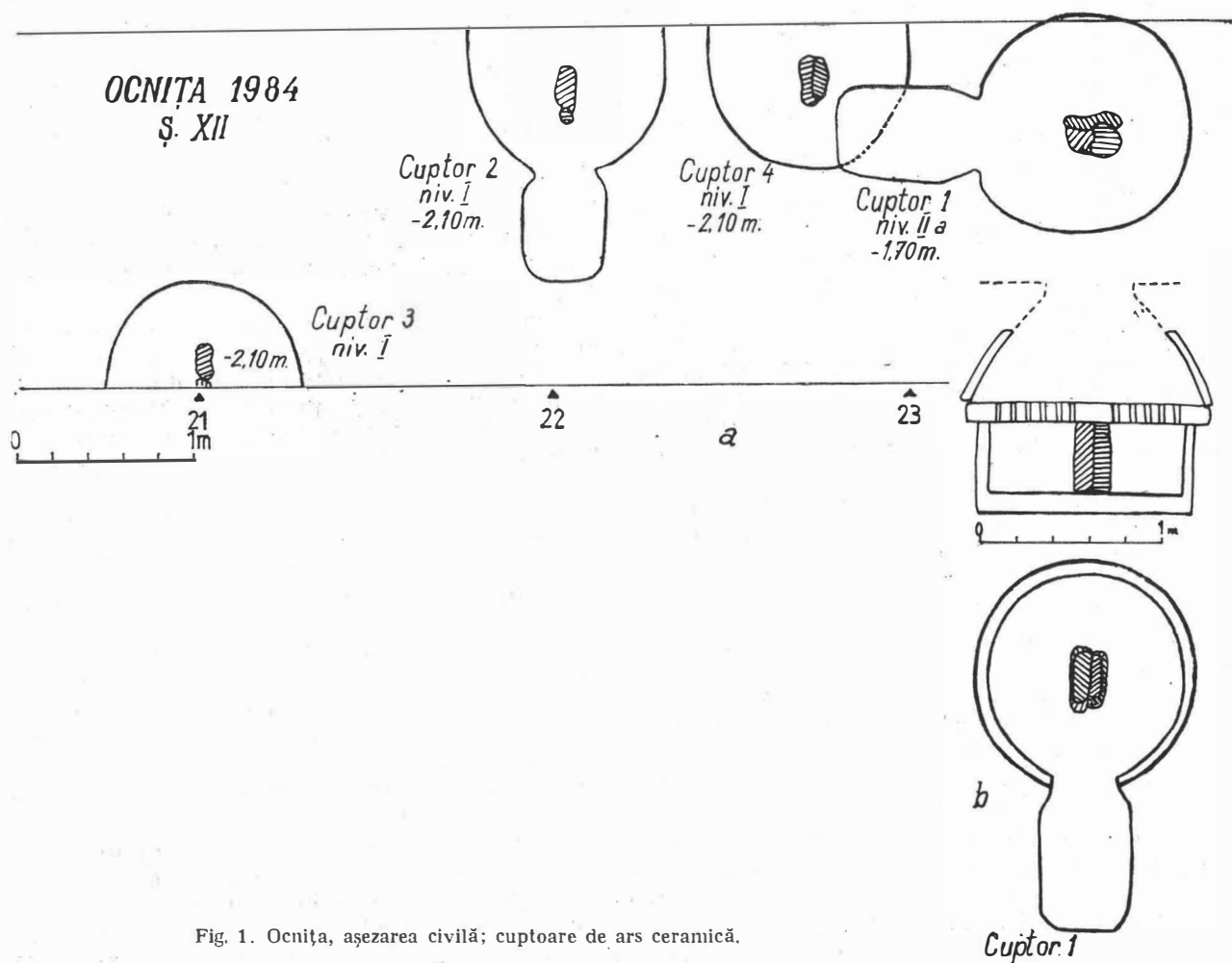

Fig. 1. Ocnița, așezarea civilă; cuptoare de ars ceramică.

metrul (pe taluzul nordic al ș. XII/84) de 1,10 m, iar spre interior 80 cm. A fost folosit multă vreme; sub vatră, pământul are o culoare roșie-cărămizie, pe adincimea de 10 cm. Din pereții camerei de foc — care a fost săpată în pământul viu —, nu s-au mai păstrat decît resturi, spre bază. Pe vatră au fost găsiți cărbuni, cenușă, două bucăți din platforma grătarului și un fragment ceramic lucrat cu mîna, de veche tradiție, tipic pentru nivelul I.

Din carourile 21—23, provenind din nivelul I, căruia îi aparțin cuptoarele 2—4, notăm aci și cîteva fragmente ceramice, caracteristice acestui orizont, și anume: a) în grupa lucrată cu mîna, menționăm un fragment de vas-borcan, cu briu alveolat, un altul cu briu organic și crestat, un al treilea crestat spre dreapta și cu buton ascuțit așezat pe briu⁵ și altul din grupa cărămizie-brună și buton sub buză.

⁵ *Ibidem*, pl. 7/2; 8/13 și 10/1.

b) în grupa la roată : un fragment de mare chiup-cărămiziu, cu pereții groși de 2,50 cm, în pastă cu mult nisip și pietricele; un fragment de cană bitronconică, specia cărămizie, cu nuanțe brune; un fragment cenușiu, atipic, cu slip negru-cenușiu, lustruit; trei fragmente de buză de fructieră, scurte, unul cu umăr ascuțit⁶, caracteristic, precum se știe, nivelului I, și buză scurtă și decorată cu dungi paralele, lustruite; un fragment de picior de fructieră, cu slip cenușiu-închis.

Fără îndoială că descoperirea unui grup de cuptoare de ars oale în importantul centru economic, negustoresc și militar de la Buridava dacică prezintă o deosebită însemnătate. În 1984 s-a putut deci sesiza un cartier meșteșugăresc, acela al olarilor, cu o continuitate cel puțin în cele două ultime secole înainte de cucerirea romană a Daciei. De data aceasta avem de-a face însă doar cu cuptoare mici, de ars vase de mici dimensiuni. În complexul de la Ocnița trebuie să existe și un cartier de cuptoare mari, de ars vase de provizii și păstrarea alimentelor, mărfurilor și cerealelor, cum erau acele *dolia* (chiupuri), așa de frecvent întâlnite în săpăturile de la Ocnița. Cele patru cuptoare deja descoperite puteau servi în același timp pentru arderea vaselor făcute cu mîna, cit și a celor lucrate la roată, printre care puteau fi, de sigur, și cele pictate și cupe deliene. Excepțional de bogata ceramică descoperită pînă acum la Ocnița indică de la sine prezența acolo a unor cuptoare de olari. În săpături apăruseră vase încă nearse, unele aruncate în gropi gospodărești, precum și bucăți („boturi”) de argilă deja preparată, purtînd și imprimări de degeteale meșteșugarilor olari. Ne gîndim în primul rînd la prezența unor cuptoare mari, mai impunătoare, pe Cetatea 1 și terasele adiacente, unde existau și ateliere de argintar și depozite de mărfuri și provizii. De asemenea numeroasele bucăți de zgură de fier descoperite în special în așezarea civilă, mai rar pe terasele cetății, arată că existau și ateliere metalurgice, de reducere a minereului de fier și de prelucrare a acestui metal.

În prezent se cunosc mai multe cuptoare de ars ceramică pe teritoriul țării noastre, decît în trecut, dar majoritatea provin din Dacia romană și din teritoriile dacilor liberi, tot din epocă romană sau ușor postromană. Cuptoare geto-dacice sînt mai puține, dar și așa ideea că ceramica geto-dacică lucrată cu mîna și chiar la roată ar fi fost arsă în simple gropi⁷ a fost considerată, pe drept cuvînt, naivă, neserioasă. O sistematizare științifică și tipologică a cuptoarelor de ars oale a făcut-o Gh. Bichir⁸, cu completări ulterioare efectuate de Oct. Floca și colaboratorii săi, St. Ferenczi, L. Mărghitan⁹ și Gh. Popilian¹⁰. Din descoperirile și studiile întreprinse pînă acum, reiese că în perioada romană și în cea getodacică generală se întîlnesc două tipuri principale¹¹ de cuptoare, și anume: tipul 1, cu stilp central (considerat ca element tipologic definitoriu) și tipul 2, cu perete median. Cele patru cuptoare de la Ocnița se încadrează în tipul 1. Tipul 1 este foarte răspîndit în Dacia romană. Menționăm pe cele de la Stolniceni (vechea Buridava romană), Sucidava, Slăveni, Bumbesti și Drobeta¹², iar din Transilvania cele de la Cristești, Apulum, Potaissa, Blandiana și Napoca¹³. Merită, credem, a ne opri puțin asupra cuptorului nr. 5 de la Micia, jud. Hunedoara, din epoca romană¹⁴. Camera de foc a fost săpată în pămîntul viu, avînd o formă rotundă și stilp sau pilon central. Pereții camerei de foc erau lutuiți cu un strat subțire de argilă fină, ca și la cuptoarele de la Ocnița. Între cuptorul nr. 5 de la Micia și cuptoarele cu pilon de la Cristești există o mare asemănare, remarcată și de alți cercetători¹⁵, care au observat și prezența aceluiași tip, cu detalii identice, și la Stolniceni pe Ol¹⁶. Dar mai recent este cuptorul descoperit în clădirea VIII de la Tibiscum¹⁷, care are o formă și tehnică similare celor de la Ocnița. Dimensiunile cuptorului sînt modeste, forma este rotundă, iar stilpul de susținere a plăcii grătarului este făcut din bucăți de olane și cărămizi, în felul pietrelor de rîu de la cuptoarele nr. 2—4 de la Ocnița. Înălțimea stilpului este de numai 35 cm, fiind aproape identică aceluia a stilpului cuptorului nr. 1 de la Buridava dacică. De asemenea

⁶ *Ibidem*, pl. 5/8.

⁷ I. H. Crișan, *Apulum*, 6, 1967, p. 112 și urm.

⁸ Gh. Bichir, *SCIV*, 16, 1966, 3, p. 489—509; *idem*, *Cultura carpică*, București, p. 52—62.

⁹ Oct. Floca și colaboratorii, *loc. cit.*

¹⁰ Gh. Popilian, *Ceramica romană în Oltenia*, Craiova, 1976, p. 139—155.

¹¹ Nu aducem aici în discuție tipurile 3, 4 și 5 stabilite de Gh. Popilian, *loc. cit.*

¹² Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 140.

¹³ *Ibidem*, p. 141.

¹⁴ Oct. Floca și colab. *op. cit.* și urm., cu fig. 16—18.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Gh. I. Petre, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 155, fig. 6; cf. D. Tudor, *Oltenia romană* ⁴, București, 1978, fig. 18 (Sucidava, reconstituit cu șopron, cum vor fi avut în general un adăpost toate cuptoarele de acest fel).

¹⁷ Doina Bene, *Materiale*, 1983, Brașov, p. 308—309, fig. 6 și 19.

și înălțimea gurii camerei de foc este numai de 20 cm, amintindu-ne iarăși situația de la Ocnița. Dealtfel, descoperitoarea observă cu dreptate că acest cuptor „este de o formă diferită de cea cunoscută în Dacia romană”¹⁸. În clădirea II, tot de la Tibiscum, s-a descoperit un alt cuptor, de o formă rotundă, cu diametrul de 1 m. În interiorul lui s-a găsit o fructieră lucrată la roata, cu briu alveolat și crestă, iar la gura cuptorului au fost descoperite vase de factură tradițională, dacice¹⁹. Trebuie subliniat că și această descoperire de la Tibiscum, ca și cea de la Cristești și Micia, aruncă o lumină nouă asupra dăinuirii unor tradiții geto-dacice în domeniul meșteșugului olăritului de-a lungul perioadei stăpînirii romane, și după aceea, fiindcă tipul de cuptor menționat pînă acum — cu pilon —, este sigur o creație a băștinașilor, folosit înainte de cucerirea Daciei și păstrat de localnici în vremea stăpînirii romane, dovadă concretă a continuității etno-culturale a populației autohtone. Ca o dovadă a persistenței acestui tip de cuptor chiar în centrul Daciei romane, amintim și un cuptor de la Apulum, cu pilon central, descoperit încă din 1943²⁰. Fără îndoială că fenomenul continuității poate fi urmărit și în cultura Sintana de Mureș-Cerneahov, în conținutul căreia se notaseră pînă în 1973 un număr de 16 cuptoare cu pilon central și cu perete median, iar observațiile de la Trușești („la Cuha”) făcute de Gh. Bichir au stabilit contemporaneitatea celor două tipuri de cuptoare, cîtă vreme cele două cuptoare erau alimentate cu lemne din aceeași groapă de olar²¹.

Pe teritoriul României se întîlnesc cuptoare cu pilon central încă din sec. V-lea î.e.n. — IV-lea î.e.n., dar ele apar în mediul grecesc de la Marea Neagră. La Histria au fost descoperite cuptoare rotunde și cu pilon central din pămînt cruțat²². Semnalăm numai prezența acestor cuptoare la Histria, dar nu sintem înclinați a crede într-o influență a lor asupra tipului de cuptor geto-dacic, care are o origine independentă față de cuptorul grecesc. Pe de altă parte în ținuturile daco-carpace se cunosc ambele tipuri de cuptor, cel cu pilon și cel cu perete median. Predomină însă cuptorul cu perete median. O prezentare completă a descoperirilor de pînă în 1973 a făcut-o Gh. Bichir, care a stabilit în același timp tipologia, cronologia și modul de funcționare a cuptoarelor de tipul discutat aici²³. La Butnărești a fost descoperit un bordei-atelier de olar, deosebit de important pentru întreaga problemă a rostului meșteșugului olăritului dintr-o așezare civilă și pentru împrejurimi²⁴.

În privința originii cuptorului cu stilp central, pe care îl întîlnim în cultura geto-dacică, la dacii liberi și în cultura Sintana de Mureș-Cerneahov, se exprimase mai demult părerea îndreptățită că atare cuptoare își au originea în epoca Latène²⁵ și ele au constituit prototipul celor cu pilon central din Dacia romană²⁶. Încă mai demult se cunoșteau cuptoarele dacice, preromane, de la Deva²⁷ și de la Bitca Doamnei (Piatra Neamț)²⁸, la care se adaugă acum cele patru cuptoare de la Ocnița, datînd din sec. II și I î.e.n. Asemănarea dintre primele și cele din vremea stăpînirii romane de la Sucidava și Slăveni ajunge pînă la identitate²⁹. Cu dreptate remarca Oct. Floca — împreună cu colaboratorii săi —, în încheierea studiului monografic privind grupul de cuptoare de ars ceramică de la Micia că la baza cuptoarelor de ars oale din epoca romană din Dacia stă „un substrat etnic geto-dac”³⁰. Nu poate fi trecută cu vederea nici prezența unei influențe romane asupra perfecționării celor două tipuri de cuptoare, dar nu ni se pare că a avut loc și o înrîurire celtică, fiindcă cele două tipuri de cuptoare sînt răspîndite în principal în ținuturile geto-dacice, în care factorul celtic a avut o acțiune mai slabă. Este util, credem, a aminti că și în Dobrogea se cunosc cuptoare cu stilp central, în mediu roman³¹, care pot fi o transmitere și dăinuire din epoca preromană, o moștenire a unor meșteșuguri tradiționale traco-geto-dacice.

Grupul de cuptoare indică, fără îndoială, organizarea unui cartier de olari în sectorul de nord-est al așezării civile, care deservea nevoile gospodărești — și de altă natură, poate —, ale comunității de acolo. Cuptorul nr. 1, din nivelul 1, arată că se înfiripase aci un nucleu meșteșugăresc încă de la sfîrșitul sec. II î. e. n., cel puțin. Cercetările din sectorul respectiv sînt abia

¹⁸ *Ibidem*, p. 308.

¹⁹ *Ibidem*, p. 310—311, cu fig. 20 și 27.

²⁰ I. Berciu, *Apulum*, 3, 1947—1949, p. 180 și urm., fig. 1—3.

²¹ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 60.

²² *Ibidem*, p. 59.

²³ *Ibidem*, p. 52—62.

²⁴ *Ibidem*, p. 62.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 142.

²⁷ Oct. Floca, *Apulum*, 9, 1971, p. 263 și urm.

²⁸ N. Gostar, *Cetăți dacice din Moldova*, Iași, 1969, p. 18; cf. Oct. Floca și colab., *op. cit.*, p. 68; cf. Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 59.

²⁹ Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 145.

³⁰ Oct. Floca și colab., *op. cit.*, p. 106—107.

³¹ G. Simion, Peuce, 9, 1984, p. 67 și urm.

la început. Este de presupus că se vor descoperi pe viitor și alte cuptoare în nivelul I. În orice caz, tradiția a continuat direct în perioada nivelului II *a*, în care s-au descoperit cele trei cuptoare și în care nivel și sector trebuie să mai fie și altele. Delimitarea unui cartier al olarilor ilustrează în mod concret — ca și în general în toate așezările și cetățile geto-dacice —, un meșteșug bine constituit, așa încît nici nu se mai poate presupune că olăritul în epoca avansată a civilizației geto-dace ar fi fost încă un meșteșug casnic, practicat de femei. În cuptoarele prezentate aci se ardeau atît vase lucrate cu mina, cît și vase făcute la roată. În sectorul olarilor nu s-au descoperit încă puțuri, ca în unele centre geto-dace și din vremea stăpînirii romane, dar în sectorul respectiv nici nu se puteau amenaja, din cauza terenului stîncos. De fapt, izvoarele cu apă potabilă și limpede se găseau doar la aproximativ 150 m depărtare, spre vest, în aceeași depresiune, din punctul „Fundătura Cosotei”. Existau aci ateliere specializate, fiindcă tipurile de cuptoare cu stîlp central și cu perete median aveau o funcționalitate perfecționată, la care a contribuit poate și o influență romană, cum s-a arătat și mai înainte. De aceea au și rezistat timpului și practicii, ele dăinuind și în perioada postromană și ulterior. Oct. Floca se referea — din acest punct de vedere —, la folosirea unor cuptoare similare chiar de către olarii din mediul rural de la noi³².

Socotim că descoperirea sectorului olarilor din 1984 aduce date noi cu privire la activitatea meșteșugărească — și în general economică —, a complexului de la Ocnița. Conținutul culturii geto-dace s-a îmbogățit cu noi date, completîndu-le pe cele vechi.

★

2. *Descoperiri monetare.* În 1984 au fost descoperite doar două monede, ambele pe Cetatea 1³³. În 1983 se procurase o monedă găsită în afara așezării, în mod întîmplător, de către un localnic, dar, fiind în stare rea de conservare și fragmentară, nu s-a mai putut determina. Cea din 1984 a fost găsită pe panta de sud a acropolei Cetății 1, în ș. B. 17, în Locuința din nivelul III, adică ultimul orizont de locuire pe complexul înălțimilor. Moneda poartă urme de arsură, locuința — în ale cărei dărîmături a fost descoperită —, dispărînd printr-un incendiu. Urmele acestui incendiu au fost sesizate aproape pretutindeni pe Cetatea 1 și sporadic pe terasele adiacente. Moneda aparține orizontului final al Buridavei dacice.

A doua monedă a fost descoperită în dărîmăturile adunate pe marginea de nord a acropolei, la punctul numit de noi „palisadă”, în asociere cu materiale arheologice din diferite epoci, de la cultura Coțofeni pînă către anul 100 e. n. Așa încît ea nu ne poate ajuta la datarea mediului în care a fost descoperită. Este vorba de o monedă de bronz(as) a lui Augustus, din anul 6 î.e.n., și anume: 6,56 g; 26 mm.

Av. I[CAESAR. AUG]UST. PONT. MAX [TRIBUNIC. POT]: capul lui Augustus spre dreapta.

Rv. A. LICIN. N[ERVA. SILIAN. III VIR.]A.A.A.F.F.

În centru S. C.

RIC, I, p. 79, nr. 195, Roma, an. 6 î. e. n.

RMC, I, p. 45, nr. 235, Roma, an. 6 î. e. n.

Moneda a fost găsită în ș. A 17, caroul 3, adîncimea 0.20 m. Întrucît poartă urme de arsură și unele fragmente ceramice, în asociere cu care s-a găsit, sînt similare cu cele descoperite în 1973 în Groapa 2 de pe acropolă³⁴. este cert că moneda a fost dusă odată cu dărîmăturile provocate de incendiul de la începutul sec. I e. n., corespunzător nivelului II *b* din complexul de la Ocnița.

★

3. *Ceramică lucrată la roată.* Săpăturile au continuat, atît pe panta sudică a acropolei Cetății 1, cît și pe latura de nord a sa, și pe terase. Prezentăm aci cîteva fragmente ceramice mai caracteristice:

1. Din ș. B27, groapa 2 de pe Terasa I, nivelul I, provine un fragment de mare fructieră cu picior (fig. 2/1). Pasta conține nisip, petricele și nu este suficient frămîntată, în spărtura vasului văzîndu-se goluri de aer. Lutul are tendința de a se desface în falii. Arderea nu a fost comple-

³² Oct. Floca și colab., *op. cit.*, p. 62.

³³ Determinarea ambelor monede a făcut-o Eugen Nicolae de la Cabinetul numismatic al Institutului de arheologie,

căruia îi mulțumim; prima monedă este în proastă stare de conservare.

³⁴ D. Berclu, *op. cit.*, p. 81 și urm.

tă, „miezul” peretelui vasului nefiind uniform ars; el are o culoare cenușie-deschisă. Slipul este negru, lustruit mecanic, de bună tradiție hallstattiană. Ornamentul este făcut în tehnica lustruirii, de asemenea tradițională. În exterior sînt patru dungi relativ late și paralele, cuprinse în interiorul a două benzi late, constituind o bandă lată de 6 cm. Pe umăr păstrează încă reminiscență de fațetă hallstattiană. De asemenea sub buză se află o îngroșare, moștenire de aceeași tra-

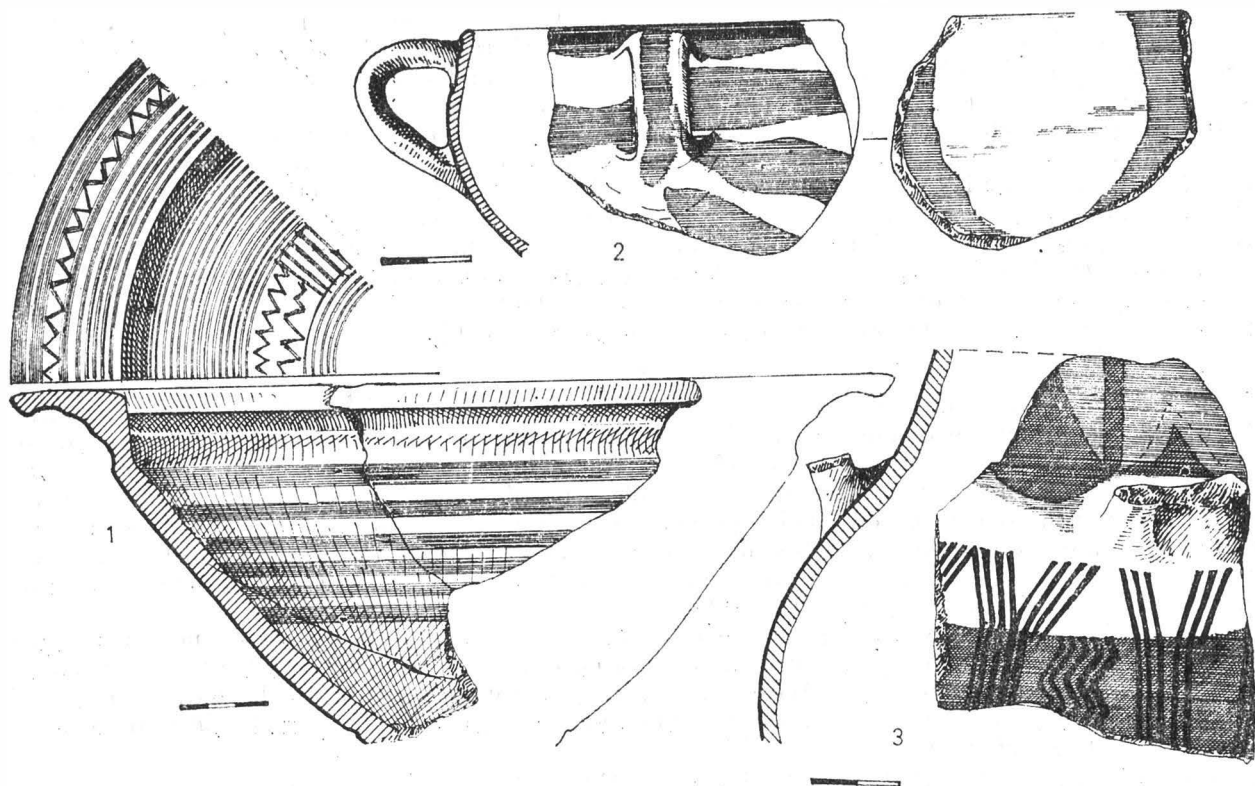

Fig. 2. Oenița, Cetatea 1, fragmente ceramice: nr. 2 și 3 pictate.

diție. Buza este scurtată și decorată cu benzi înguste și paralele: spre margine este o bandă cuprinzînd motivul decorativ în zig-zag, executat într-o manieră tipică epocii mai timpurii. În interiorul fructierei sînt dungi foarte înguste și paralele, precum și o bandă lată de aproape doi centimetri, în care se desfășoară paralel două linii în zig-zag, întrerupte de dungi verticale și paralele, constituindu-se astfel într-un sistem de metope. Fragmentul ceramic — și altele de același fel —, atestă o locuire timpurie și pe Terasa I a Cetății 1, datînd de la sfîrșitul sec. III, dar sigur din sec. II î.e.n. Profile de fructiere asemănătoare au apărut în săpăturile anterioare, atît în așezare, cît și pe Cetatea 1³⁵.

2. Din ș. B 26 de pe aceeași Terasă I, din caroul 4, de la adîncimea de 0,20 m, provine un fragment de căniță cu două torti, tip kantharos, pictat, fragment întîlnit în complexul de la Oenița³⁶. Pastă fină, bine frămîntată, fără nisip, pereți subțiri, ardere uniformă, culoare cărămizie-deschisă. Tortița pleacă de sub buză, corpul bombat, așa încît reprezintă o variantă a tipului propriu-zis kantharos. Pictat cu benzi late, neglijent executate cu pensula, paralele și orizontale pe corpul vasului, și o bandă pe toartă, de-a lungul ei. În interior benzi late accentuînd forma vasului (fig. 2/2).

3. În 1984 s-au efectuat săpături de control în sectorul fortificației Cetății vechi-Cetatea 1, — adică cea din sec. II î. e. n. S-a constatat că cetatea veche avea acropola fortificată cu „zid” de

³⁵ *Ibidem*, pl. 5/8—9 și pl. 6/5

³⁶ *Ibidem*, pl. 18/6 (fragment descoperit în așezarea civilă

(și pl. 60/1—2 (Cetatea 1, Gr. 2), și p. 85.

lemn și pământ, cu intrarea spre vest. În ș. B 17, perpendicular pe „zid” s-a descoperit în 1984 un al treilea șanț, de temelie de palisadă, care avea drept scop de a fortifica rezistența „zidului” cu cele două garduri-șanțuri, notate cu ș.e și e 1. În șanțul suplimentar notat cu e 2, s-a descoperit — printre altele —, un fragment ceramic caracteristic nivelului I al complexului Buridavei dacice (fig.-3/5), care este un fragment de buză de fructieră, cu slip de culoare cenușiu-închis și decor

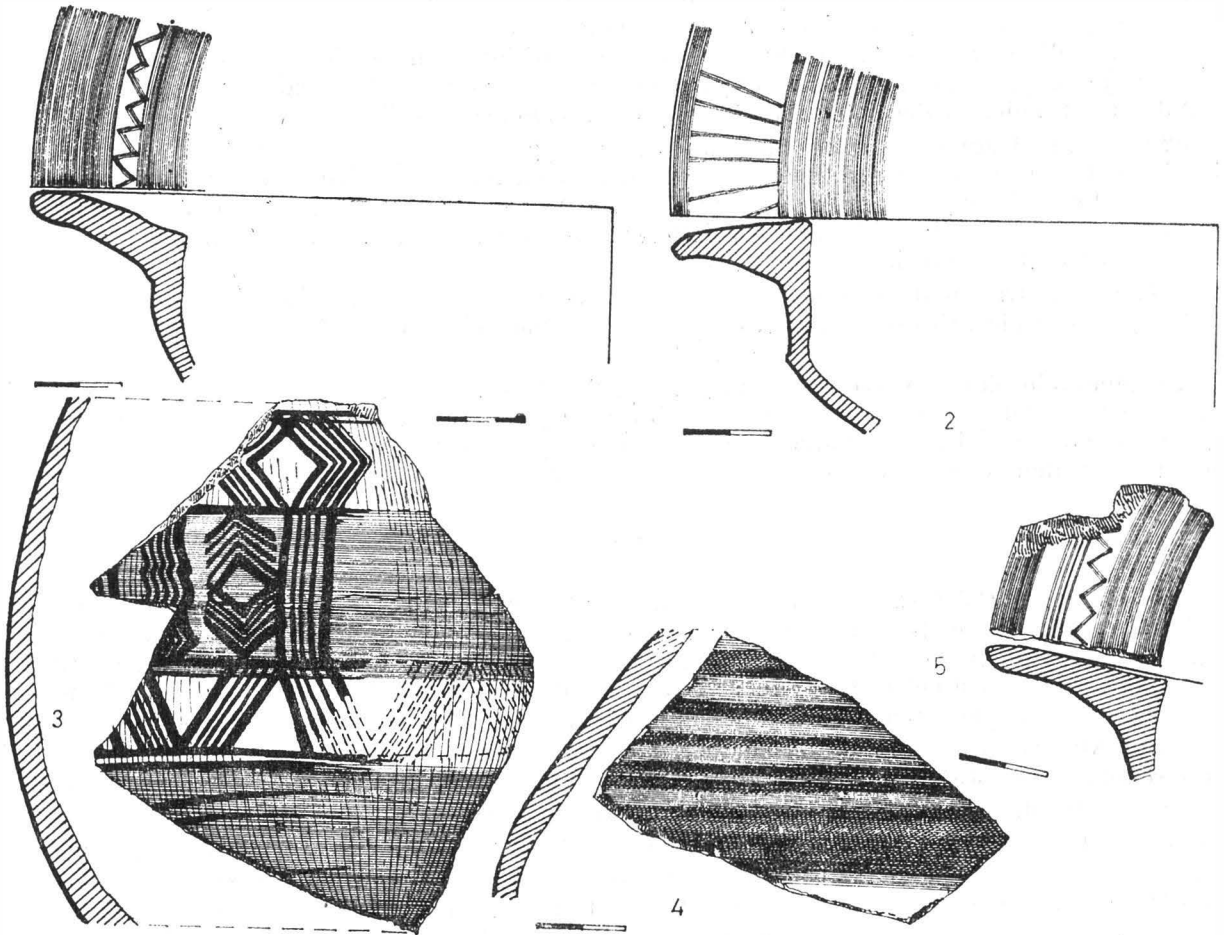

Fig. 3. Ocnița, Cetatea 1, fragmente ceramice : nr. 3 și 4 pictate.

cu motiv în zig-zag, în tehnica lustruirii. Lutul, este cenușiu-închis, cu goluri de aer. Cele două dungi, care încadrează motivul decorativ în zig-zag nu sînt lustruite, ci ele au fost încrustate, ca și banda prin care trece motivul în zig-zag. Formă, profil de fructieră, tehnică și decor, toate caracteristice sec. II î. e. n., de cînd datează Cetatea 1³⁷.

4. Din dărimăturile punctului numit convențional „palisadă”, prezentăm aci doar cîteva fragmente ceramice, găsite împreună cu altele din alte epoci, perioade și culturi :

a) Din ș. A 17, caroul 1, de la adîncimea de 0,60—0,80 m, un fragment de buză de fructieră lucrată la roată dintr-o pastă, în care sînt multe paiete de mică și nisip, slip cenușiu — ușor închis, caracteristic ceramicii din nivelul IIb, căruia îi aparține (fig. 3/1)³⁸. Motivul decorativ

³⁷ A se vedea analogiile din nivelul I: D. Berciu, *op. cit.*, pl. 5/8 și 9.

³⁸ *Ibidem*, pl. 61/3, pentru analogii.

esențial este linia în zig-zag, care se desfășoară de-a lungul suprafeței buzei, lustruită, dar închisă în interiorul unei benzi încrustate. Pasta este bine preparată față de perioada nivelului *IIa*.

b) Aparținând foarte probabil tot orizontului nivelului *IIb* este și un alt fragment de buză de fructieră, cu umăr ascuțit, lut de culoare cenușie-deschisă, decorat cu benzi paralele și dungi verticale, paralele, probabil în sistem de metope (fig. 3/2).

c) Trei fragmente pictate, toate lucrate într-o tehnică îngrijită și din pastă deja întilnită la Ocnița³⁹, așa că nu poate fi vorba de un produs străin, celtic.

c1 : fragment de cană bitronconică, toartă pornind de la baza gitului, lut cenușiu-cărămiziu închis, pictură direct pe fondul vasului, în sistemul tradițional, în căprior, și apoi, în zonă de maximă rotunjime, pe fond cărămiziu închis, dungi date cu pensula, verticale și în zig-zag paralele (fig. 2/3). Ca tehnică și decor, ceramică similară se cunoaște, pe Terasa I și în sectorul nordic

c2 : un alt fragment pictat dintr-un vas mai mare, cu corp bombat (fig. 3/3), cu pereți mai subțiri în partea superioară, spre git, lut cenușiu cu nuațe cărmizii închise ; pictura s-a realizat pe fond brun și parțial pe fond alb închis ; motivele decorative sînt în culoare neagră, avînd un caracter geometric (romburi, căpriori, linii paralele etc.). De reținut că tehnica, forma și întreg spiritul ornamentării sînt locale, geto-dacice.

C3 : Un alt fragment descoperit în același context, amestecat, este dintr-un vas relativ mare (fig. 3/4) ; fondul picturii este albicios, decor în dungi paralele și orizontale, în culoare brună-negricioasă.

Fragmentele pictate prezentate mai sus, și altele inedite — , fac din nou dovadă că ceramica pictată de la Ocnița nu este un produs străin, în speță celtic, adus acolo pe calea schimburilor. Analiza pastei, a tehnicii, a ornamentării și a formelor redată de profilele fragmentelor arată limpede că avem de-a face cu un produs autohton, de foarte bună factură.

5. *Cetatea 1 și Cetatea 2.* În cercetările din 1984 s-au obținut rezultate noi cu privire la modul și timpul de fortificare a înălțimei notate Cetatea 1. Cercetările nu au putut fi încheiate anul trecut, ele trebuind să fie continuate, dar încă de acum putem conchide că a existat o primă cetate — Cetatea 1 — , amenajată în sec. II î. e. n., după o perioadă de locuire pe înălțime și în așezările civile de la picioarele pantelor înălțimii. Cetatea 1 cuprindea numai acropola actuală, de o formă aproximativ rotundă, cu un diametru ce nu ajungea, probabil, la 50 m (în prezent platoul-acropolă este prăbușit, cu latura estică, în Valea Bradului). Oamenii acestei epoci au tăiat virful înălțimii pînă la stîncă și au făcut o suprafață plană, pe care au înconjurat-o cu palisadă, puternică, din două garduri din birne fixate într-un șanț-temelie. Intrarea era pe latura de vest. Cetatea 2 a fost amenajată către începutul sec. I î.e.n., cînd s-a procedat la o fortificare impunătoare a complexului de pe Cetatea 1. Mai întîi s-a tăiat din nou din înălțimea virfului, mărindu-se astfel suprafața acropolei, care devine zonă sacră, și poate politică. În 1984 s-a cercetat cu predilecție contactul dintre Terasa III și Terasa IV, urmărindu-se în același timp și extinderea spre vest a „zidului” de lemn și pămînt de pe latura de sud a acropolei și a celor trei terase amintite aci. S-a constatat că cele două șanțuri-temelie ($s.x$ și $s.x_1$ în notația șantierului) se opresc, ca și celelalte două șanțuri de temelie a „zidului” de pe latura de nord, perpendicular pe un „zid” transversal, pe zona de contact între Terasa III și Terasa IV, care închidea toată suprafața acropolei și a celor trei terase. Grosimea acestui „zid” de lemn și pămînt este de 5,50 m, avînd două garduri groase de 2 m, iar spațiul dintre acestea fiind umplut cu pietre de rîu, bucăți de tuf dacitic și pămînt, constituindu-se astfel ceea ce se numește emplectonul. Gardurile erau luate și prinse cu birne. Intrarea principală în interiorul Cetății 2 era prin partea de vest. Cercetările din acest punct sînt abia la început și continuarea lor este absolut necesară. Au ieșit și unele indicii, care par a arăta ca în acest punct s-ar fi ridicat încă din perioada Cetății 1 un „zid” modest, transversal, care putea apăra și cisterna de pe Terasa II ⁴⁰.

³⁹ *Ibidem*, pl. 81/4 și 8 și pl. 119/3.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 68 și fig. 18.

Découvertes et notes de Buridava dace. III.

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent les plus importantes découvertes faites à Ocnîța-Buridava dace en 1984. Tout d'abord il s'agit de quatre fours de potiers (fig. — 1/1—2) découverts dans l'établissement civil et qui datent du IIe siècle av.n. è. (n°2—4) et I^e siècle av. n. è. (n° 1); les quatre fours appartiennent au type de four circulaire à pilier de soutien central, forme bien fréquente dans l'Olténie romaine (Stolniceni, Sucidava, Slăveni etc.). On publie aussi des découvertes numismatiques et des fragments céramiques Latène (fig. 2 et 3). En 1984 on a découvert l'entrée principale de la Citadelle 1 et on a établi l'existence de deux citadelles—Citadelle I(IIe siècle av. n. è.) et Citadelle I(Ier siècle av. n. è., époque de Burébista).

EXPLICATIONS DES FIGURES

Fig. 1. Ocnîța, établissement civil, fours de potier.

Fig. 2. Ocnîța, Citadelle 1, fragments céramiques: n°s 2 et 3, peints.

Fig. 3. Ocnîța, Citadelle 1, fragments céramiques; n°s 3 et 4, peints.